

טרטרת הדורות

SHARSHERET HADOKOT

כתב עת לחקר שורשי המשפחה

כרך י', מס' 2

החברה הגניאלוגית הישראלית

ירושלים, אפריל 1996

תוכן

1	החברה ופרסומיה
1	דבר המערכת
1	פרסומי החברה
1	החרצאות הבאות
1	הודעה חשובה והזמנה
2	בהמשך להרצאות ששמענו
2	פתרון תשבץ השואה - דר' אליהו רוזנטל
5	פתירת תעלומות משפחתיות... - פרופ' דניאל וגנר
8	ארבע המשפחות הישירות שלי ותולדות יהודי גרמניה - אסתר רמון
14	משולחן העבודה של חברינו
14	כמה "מוזרויות" בעבודתנו - דר' פ.א. יוסף (אנגליה)
15	שמות
15	שמות היהודים הבולגרים בתקופת מלחמת העולם השנייה - מטילדה טג'ר
15	משפחת רום - יוסף רום
16	שמות יהודיים בפראג - אלכסנדר בידר. סקירה: פרופ' ג.ל. אסתרסון
17	מקורות מידע
17	מבחר ספרים חשובים לגניאלוג בספריה הלאומית - אסתר רמון
18	ספרים
18	מויאל לודג'ר הראן - אושוויץ - מטילדה טג'ר. סקירה: אסתר רמון
19	הרב דר' מנחם עמנואל הרטום ז"ל 1916-1992. ספר זיכרון - סקירה: אסתר רמון
19	יומן של מזכיר קיבוץ - שלמה הראל
19	לקט ידיעות
	טופס והסבר להרשמה ב - Family finder לגניאלוגיה יהודית (דף במרכז).
20	מבחר מפרסומי חברות גניאלוגיות יהודיות
20	בצרפתית - מטילדה טג'ר
XX	באנגלית - הרולד לואין

החברה ופרסומיה

דבר המערכת

רבים ומגוונים הם המניעים למחקר גניאלוגי ומכאן גם דרכי העבודה שונות זו מזו. בזאת תוכלו להיווכח בקוראכם חוברת זו של שרשרת הדורות. אנו גם שמחים שמחברי המאמרים הם ותיקים וחדשים בחברתנו ומגוריהם במקומות שונים בארץ ואף באנגליה. נשמח אם תרצו להצטרף אליהם. כמו כן חוזרים אנו על המלצתנו לקרוא בחוברת גם בחלק העברי וגם בחלק האנגלי, כי הם אינם זהים. לשמחתנו הצטרפו חברים נוספים למערכת.

יהויכין אילון, לבנה דינרמן, לוסיאן הריס, הרולד לואין, רות רגבי, אסתר רמון

בקשת המערכת : מאמרים וכל חומר אחר לפרסום ב- "שרשרת הדורות" נא למסור על גבי דיסקט, מוקלד במעבד תמלילים תואם IBM (רצוי 6 WORD) בצירוף תדפיס זהה לחומר המוקלד.

פרסומי החברה

מחיר לחברים	מחיר רגיל	"שרשרת הדורות"
5 ש"ח	8 ש"ח	כל חוברת מכרכים א' - ב'
12 ש"ח	15 ש"ח	כל חוברת מכרכים ג' - ז'
15 ש"ח	20 ש"ח	כל חוברת מכרכים ח' - ט'
15 ש"ח	18 ש"ח	מפתח לכרכים א' - ז'
5 ש"ח	10 ש"ח	חוברת "תולדות ומעשים"
18 ש"ח	20 ש"ח	חוברת "לבית אבותם" 3-4
28 ש"ח	30 ש"ח	חוברת "לבית אבותם" 5-6

המעוניינים יפנו לספרן בעת פתיחת הספרייה או ישירות לראובן נפתלי בטלפון : 04-345468

ההרצאות הבאות

יום שלישי 14.5.96 - בשעה 19:30 ביד בן צבי (ראה ההזמנה) מפגש לכבוד דר' פאול יעקבי.
יום רביעי 19.6.96 - בשעה 19:30 - **שלמה ברנדזיין** : משפחתי בעולם האדמורות.
יום רביעי 17.7.96 - בשעה 19:00 ברח' מקור חיים 35, ירושלים. **הכרת ארכיון המדינה**.
ההרצאות הרגילות מתקיימות בבנין "מבקשי דרך", שדרות ש"י עגנון 22, סן סימון, ירושלים בשעה 19:30. הספרייה פתוחה משעה 18:00. נא לשים לב לאירועים המתקיימים במקומות אחרים.

הודעה חשובה ומשמחת והזמנה

ביום שלישי 14.5.1996 בשעה 19.30 תקיים חברתנו אירוע חגיגי לכבוד חברנו היקר דר' פאול יעקבי במלאות לו 85 שנה. ביד יצחק בן צבי, רח' אברבנאל 12 רחביה ירושלים.
בתכנית :

פתיחה - **אסתר רמון**

דברי ברכה - **כבוד השופט משה לנדוי** נשיא בית המשפט העליון לשעבר.

הרצאה - דר' פאול יעקבי : "סוד ההישרדות היהודית ועוד כמה סודות".

כל החברים ואורחיהם מוזמנים. המעוניינים בהזמנות נוספות מתבקשים להתקשר אתנו.

בהמשך להרצאות ששמענו

פתרון תשבץ השואה שחזור דרכם האחרונה של משפחות רוזנטל וויינבראוב דר' אליהו רוזנטל

כשפרצה מלחמת העולם השנייה, נמצאה משפחתנו על ענפיה המסונפים בשתי ארצות - בפולין וברומניה. אבי דוד הגיע מפולין לבוקרשט בשנת 1927 כמהנדס טקסטיל צעיר שנשלח מלודז' לעבוד במפעל בבעלות פולנית. בשנותיה הראשונות של מלחמת העולם נתקיימו קשרי דואר רציפים וסדירים (פחות או יותר) בינינו ברומניה לבין משפחתנו בפולין. באוקטובר 1942 פסקו המכתבים מפולין מלהגיע. כילד, לא ייחסתי לכך את המשמעות הטרגית הראויה, מה גם שסערת המלחמה החלה להשתולל גם בסביבתנו המיידית.

ב - 19.1.1945 חזר דודי - אח אבי - מברח"מ כחייל בצבא פולין העממית ללודז', ששחררה ימים ספורים קודם מעול הגרמנים. לאחר חיפושים שערך, הסתבר לו שמרבית בני משפחתו נעלמו, הושמדו. את קרעי המידע שאסף, חילק רק עם אבי. באותה עת שבה גם בת-דודתם של אבי ושל דודי **ליזה טקסין**. היא שבה ממחנות לעבודת כפיה בגרמניה ונשאה שם חדש - **אלז'בייטה רודניצקי**. גם היא לא סיפרה מה עבר עליה ומה שמעה על סופן של משפחותינו. כשביקרה בסוף שנות החמישים בארץ, היתה מתחילה סיפור על אותם ימים אך מפסיקה כעבור משפט או שניים. אני זוכר כי סיפרה להורי שניצלה הודות למשפחה פולנית בשם רודניצקי מסולייאוב SULEJOW שמסרו לה וליתר בני המשפחה תעודות מזהות פולניות - "אריות" על שם רודניצקי.

סופן של משפחותינו בפולין לא נידון בבית הורי - בודאי שלא בנוכחותי. סביב נושא זה שררה אווירת השתקה, כאילו התביישו במה שקרה. למרות זאת הצלחתי - עשרות שנים אחרי האירועים - לשמוע מאמי קרעי מידע שהיו שמורים בזיכרוני. היא סיפרה שזמן-מה לאחר כיבוש לודז' על ידי הגרמנים, המשפחה - סבתא דודי ודודותי - עזבו את העיר והצטרפו אל דודתי **מאיה ויינבראוב** בעיירה סולייאוב. פרט אחר שהיה ידוע לאמי הוא שכולם הסתתרו ביער בבונקר, נתגלו כאשר ניסו להחזיר פרה (!) שברחה וחוסלו שם ביער על ידי הגרמנים. היא סיפרה גם כי נודע שמאיה ובתה מסרו את עצמן לידי קצין הגסטאפו שירה בהן במשרדו.

כשנפטר אבי בינואר 1977, מצאתי במגרת מכתבתו חבילה עטופה ובה 42 גלויות ומכתב אחד שנכתבו על ידי בני משפחתנו שברחוב קונצקה בסולייאוב אל הורי וסבי בבוקרשט. מכתבים אלה מכסים את פרק זמן 19.1.1940 - 3.10.1942. על חלק מן המכתבים כתובת השולח היתה "רודניצקי" - אותו השם שליזה טקסין לקחה לעצמה וחייתה עימו עד ליום מותה. אז הבנתי שקצה החוט לגילוי גורל המשפחה בתקופת השואה, ימצא אך ורק אצל משפחת רודניצקי מסולייאוב.

ניסיונותי לאתר את משפחת רודניצקי בפולין החלו כאשר הגיע שגרירה הראשון של פולין לישראל, פרופ' יאן דווגיאלו. פרופ' דווגיאלו - גיאולוג, איתו התיידדתי מקודם בכינוסים בינלאומיים, סבר - בהתחשב באזור האירוע ובשם המשפחה - כי יתכן שמדובר בסופר לוציאן רודניצקי או בבנו, האסטרונום קונרד רודניצקי. השגריר לא ידע את מקום מגוריהם וחיפושי לא התקדמו. בשנת 1994 במסגרת שבתון בארה"ב, שהיתי לצרכי עבודת-שדה באנדרוס שבאיי הבהאמס, שם הדרכתי סטודנט פולני בשם מאטיי מנצקי. סיפרתי לו על שורשי הפולניים ועל מאמצי לאתר את משפחת רודניצקי. הוא התנדב לסייע לי וגייס לעזרתנו את אימו, שופטת בבית המשפט הגבוה לערעורים של פולין. היא כתבה למספר רשויות מקומיות ברחבי המדינה. ההיענות למכתביה היתה מדהימה. תוך שבועות ספורים הגיעו אלי לארה"ב, מכתבי תשובה רבים וביניהם אחד מעיריית קראקוב. מנהל לשכת ראש העיר כתב כי הם הצליחו לאתר את האדם אותו אני מחפש ואף העבירו לידי את פנייתי. אכן היה זה **פרופ' קונרד רודניצקי, אסטרונום**. תוך ימים מעטים נוצר עימו קשר מכתבים נמרץ ותכוף. לדבריו - מי שהושיט את מירב העזרה למשפחתנו היתה אמו, **מאריה רודניצקי מבית סקודייביץ'** שהיתה אשתו של הסופר הפולני המפורסם, לוציאן רודניצקי.

הפניתי אליו 9 שאלות שנגעו לאופי היחסים בין משפחות ויינבראוב, רוזנטל ורודניצקי, לפרשת העזרה שהעניקה משפחת רודניצקי ליקירינו ולסופם של הרוזנטלים והויינבראובים. תשובותיו של פרופ' רודניצקי, קרעי המידע שנשמרו במשפחתנו, 42 מכתבי סולייאוב וחומר-רקע מארכיוני "יד ושם" סיפקו את מירב התשובות לשאלותי. על הימים הדרמטיים של קיץ 1942 כתב לי קונרד רודניצקי:

"...באותם הימים פשטו שמועות שיהודי סולייאוב יגורשו לאי-שם מזרחה, כביכול לשם "יישובם מחדש". מאידך, רבים היו מודעים לאפשרות שמדובר בהסעה למחנות השמדה. שכנינו, משפחות רוזנטל וויינטראוב, החלו לשקול צעדים כדי להתגונן מפני גזירות אלה. אמי, **מאריה רודניצקי מבית סקודייביץ'**, שלקחה חלק פעיל בהכנות אלה, דירבנה אותם לעזוב את סולייאוב בטרם פורענות. כצעד ראשון, הפקידו שכנינו בידנו ספרים, תעודות ותצלומים. גם חפציה של **וירה רוזנטל** (היא סבתי, אם אבי - א.ר.) הועברו - במנות קטנות ובהסתר - לביתנו".

עיקר עזרתה של משפחת רודניצקי היתה בכך שמסרה לידי שכניהם היהודיים תעודות מקוריות של בני משפחתם שנפטרו והכינו להם מקומות מסתור בכפרים בהם שליטתם של הגרמנים היתה חלשה יותר. אלא שבכך לא היה די, כדי לקבל תעודות זהות גרמנית מוכרת ובעלת תוקף, צריך היה להציג לא רק תעודת לידה פולנית "ארית", אלא גם שלושה תצלומים שנעשו על ידי צלם המאומן על ידי שלטונות הגרמניים. הצלם צריך היה לאשר בחתימת ידו את אמיתות הצילומים. על כך כותב רודניצקי:

"...הכרנו פקיד בעיריית סולייאוב שהיה מוכן להוציא תעודות זהות "אריות" על סמך תעודות הלידה שניתנו לידי הויינטראובים, הרוזנטלים ואורחיהם, אך בעיית הצילומים נותרה בלתי פטורה, כי בסולייאוב היה רק צלם "מאומן" אחד ואיש לא ידע לאמר כיצד יתנהג..."

ההכנות למילוט נמשכו אך המאורעות הקדימו אותן. פקודת הגירוש של יהודי סולייאוב פורסמה בערבו של ה-13 או ה-14 באוקטובר, 1942. לדבריו של קונרד רודניצקי:

"...**ליזה טולסקי** (אחת מקרובות המשפחה שהגיע גם היא לסולייאוב) החליטה לציית לפקודת הגירוש ולהצטרף לאלה "שיישובו מחדש במזרח". לדבריו, היא אמרה ששם, במקום החדש, תעשה שימוש במסמכי רודניצקי שברשותה. מאחר וידוע, כי יהודי סולייאוב נשלחו במישרין למחנה טרבלינקה, יש לשער שהיא נהרגה שם או בדרך למחנה.

זודי יעקב רוזנטל וזודותי אווה ואנקה נמלטו לכפר קונסקיה (KONSKIE) והוחבאו שם בביתם של משפחת **MARIA & KRYSZYNA MARGASINSKI** (אם ובתה). מקום מחבוא זה הוכן מראש בעזרת משפחת רודניצקי. **סבתי וירה רוזנטל** היתה חלשה מכדי לצעוד מרחק רב ברגל. היא הועברה בלילה לבית רודניצקי, שם הוחבאה תחת זהותה החדשה כ"זודה יואנה שוקייביץ שחלתה בעת ביקור אצל אחותה מאריה רודניצקי ונפלה למשכב בביתם..." בעת שהותה אצלם, ניסו להסדיר לה תעודת זהות "ארית" ושוב עלה עניין התצלום. "לאחר היסוסים רבים החלטנו להזמין לביתנו את הצלם. סיפרנו לו כי "זודה יואנה" באה לבקרנו אך בדרך לסולייאוב, חלתה ואיבדה את כל חפציה ואת תעודותיה. "הצלם צילם אותה, מסר בידיהם את התצלומים, אך לא היה מוכן להטביע את האישור באומרו כי זה עשוי לסכן את חייו. היה ברור לנו כי הצלם הבין במה מדובר, אך את סודו לא גילה לגרמנים". אמא ניסתה לזייף חותמת אישור, אך מלאכה זאת לא עלתה בידה..." כעבור זמן-מה הגיעה לסולייאוב קריסטינה מרגשינסקי מהכפר קונסקיה (שם הסתתרו יעקב רוזנטל ואלה שנלוו אליו) עם מסר לפיו המקום בקונסקיה נראה כבטוח ושבני משפחת רוזנטל מבקשים לצרף אליהם את אמם, וירה. בערבו של יום 22.12.1942, הכינו בני משפחת רודניצקי את וירה לנסיעתה לקונסקיה. הם הלבישו אותה בבגדים טיפוסיים לנשות האזור..." ונתנו בידה ספר תפילה קתולי ומחרוזת תפילה. את המחרוזת סירבה לקחת. היא טענה כי לא תדע כיצד להשתמש בה וכך תתגלה לשכניה לקרון..." מאריה וקונרד רודניצקי הושיבו אותה ברכבת בדרך לפיוטרקוב ולקונסקיה. היא הגיעה לשם בשלום והצטרפה לבנה ולבנותיה. קריסטינה מרגשינסקי חזרה מספר פעמים לסולייאוב ונטלה - במנות קטנות - חפצים של הרוזנטלים ושל וירה והעבירה אותם למקום מחבואם.

ליזה טקסין (אלז'בייטה רודניצקי) לא הצטרפה אל בני משפחת רוזנטל וויינטראוב אל מקומות מחבואם. בלילה ה-14.10.1942 החלה לנוע לכיוון וארשה. היא הסתתרה שם בעיר העתיקה, בתנאי סכנה ואי-וודאות קיצוניים עד שפרצה (ב-1944) ההתקוממות הפולנית נגד הגרמנים. היא נתפשה ונשלחה לגרמניה כעובדת כפייה (אך תחת זהותה השאולה, כאלז'בייטה רודניצקי). היא הצליחה לשרוד וחזרה לפולין לאחר המלחמה.

על סופה של משפחת רוזנטל (סבתי, זודי וזודותי) כתב רודניצקי "...מסעותיה של קריסטינה מרגשינסקי (מהמשפחה שנתנה מחסה לרוזנטלים בעירייה קונסקיה) נקטעו באפריל 1943. לאחר מספר חודשים נודע לנו שמקום המחבוא נתגלה בעקבות הלשנה ושחיילים גרמניים ירו בכולם במקום הימצאם. בני משפחת מרגשינסקי נשלחו לאושוויץ משם חזרה רק קריסטינה. היא נפטרה לפני מספר שנים בקונסקיה..."

באחד ממכתביו הארוכים של רודניצקי הוא כתב "...בעצם תוכל להגיע למידע נוסף מידיד נעורי מוטק וינטר, יליד סולייאוב המתגורר עתה אצלכם בפתח תקוה..." מיד לאחר חזרתנו מארה"ב, נסעתי לפתח תקוה שם צפתה לי

הפתעה. מוטק וינטר היה ידיד נעורים לא רק עם קונרד (דזיידק), ילדם של השכנים הפולנים משפחת רודניצקי, אלא גם עם בני משפחת ויינטראוב - אותה משפחה אליה הצטרפה דודתי מאיה בנישוואיה. שלוש המשפחות - וינטר, רודניצקי וויינטראוב, גרו בבתים סמוכים באותה פינה של רח' קונצקה בסולייאוב ובין המשפחות שררו במשך שנים ארוכות יחסי שכנות קרובים. באותה הפגישה שלף מר וינטר מארכיונו קטע מעיתון פולני עלום-שם וללא תאריך ובו מאמר מפורט על היסולה של משפחת ויינטראוב ושל מארחיהם הפולנים (משפחת אולשבסקי) בבונקר ביער באפריל 1943. בעיתון נכתב כי תוכנו של המאמר מבוסס על עדותו של **טדיאוש מלישבסקי** (מלודז') בפני הועדה לחקר פשעי הנאצים נגד העם הפולני. על פי מקור זה האירוע היה במקום הנקרא SKORNICE KOPALNIA (מכרה סקורניצה) שליד הכפר FALKOW.

כשסיכמתי את המידע שבידי, החלטנו כי הזמן בשל לבקר בפולין כדי לעלות לרגל לכל המקומות בהם הסתתרו בני משפחותינו עד שאבדו בשואה וכדי לנסות להשלים במקום את המידע החסר.

ב - 23.4.1995 רעייתי ואני הגענו ברכבת לקראקוב. על הרציף חיכו לנו כל בני משפחת קונרד רודניצקי. כעבור ימים ספורים יצאנו לדרך יחד עם קונרד רודניצקי. תחנתנו הראשונה היתה העיירה קונסקיה KONSKE שם ניסינו לעלות על עקבותיה של משפחת מרגשינסקי אשר לפי המידע שמסר לי מקודם רודניצקי, נתנה מחסה לסבתי, לדודי ולשתי דודותי. פנינו לעיירה המקומית, הם ניסו לעזור לנו בכל דרך אפשרית, חיפשו בספרי רישום ישנים, בכרטיסות ובתיקים ישנים אך ללא הועיל, עקבותיה של המשפחה נעלמו. אז החלטנו לנסוע ליעדנו הבא לפלקוב, ולנסות להגיע משם למכרות שביער סקורניצה. רודניצקי ניגש לתחנת מוניות קרובה, כינס סביבו את הנהגים והציב להם תנאים - מי מכיר את אזור פלקוב ואת יער סקורניצה? אחד הנהגים, בחור צעיר וחביב סיפר כי הוא יליד האזור ומכיר בו... "כל איש וכל אבן..." ואכן במהלך היום הוכיח מעל ומעבר את אמיתותו ואת אמיתות דבריו. במהלך הנסיעה נקשרה בינינו שיחה בה הביע את פליאתו, כי זרים כמונו באים למקום כה נידח כפלקוב. סיפרנו לו את פרשת הבונקר והתרגשותו גברה ממשפט למשפט. הסתבר כי האירוע של הרג משפחת ויינטראוב ומארחיהם הפולנים נודע בכל הסביבה והוא, הנהג, שמע על כך עוד בילדותו מהוריו ומקרוביו. הוא התנדב להוביל אותנו אל האנשים המכירים היטב את הפרשה ואת האתר בו ארעה הטרגדיה.

הגענו לפלקוב - מעין מרכז כפרי - ועצרנו ליד משרד המועצה. הוא הובילנו ישר אל משרדו של ראש המועצה - שסיפר כי בנה של גבי אולשבסקי (האיישה שמתחת לביתה חפרו את הבונקר והסתירו בו את משפחת ויינטראוב) חי וגר בכפר סמוך, בוליאנוב.

יצאנו לדרך אל ולדיסלב אולשבסקי ובמהרה הגענו לבקתתו. מצאנו זוג זקנים חולים ואומללים ולא הצלחנו להציל מפייהם דברים ברורים על אותם הימים. ולדיסלב (שנראה כאילו הוא על סף סניליות), מילמל חצאי משפטים שהתחלפו בפרצי בכי ואנחות. הצלחנו להבין שכשבאו הגרמנים (בעקבות הלשנה עלומה) לחסל את הבונקר על יושביו ואת מארחיהם, הוא רעה את הפרות בשדה, בשולי היער. כשראה את המתרחש, זנח את עדרו וברח וכך ניצל. הם נענו מיד לבקשתנו להובילנו אל היער, למקום הבונקר. כולנו נדחקנו למונית שהחלה להתקדם לתוך היער, בין העצים והשיחים עד שהגענו למקום בו ניתן היה להבחין בין השיחים, בבסיסי קירות, שרידים של שני בתי אולשבסקי שנשרפו על ידי הגרמנים. ולדיסלב הסתובב בשטח כאחוז תזזית, מילמל לעצמו מלים ומשפטים ומצביע מדי פעם לכיוון זה או אחר עד שאחז בידי ומשך אותי אל מקום בו הקרקע שקעה ונוצר בור מכוסה ענפים וצמחים. "זה כאן, זה כאן, הם שם, למטה בפנים..." מילמל אולשבסקי בהתרגשות. זה היה מקומו של הבונקר בו הסתתרו בני משפחת ויינטראוב, שבפתחו הם נורו ושלתוכו הושלכו גופותיהם בטרם מוטטו הגרמנים את קירותיו וקברו אותם תחתיהם.

יצאנו מהיער והתחלנו להיפרד ממשפחת אולשבסקי. כששאלתי את צציליה (אשתו של אולשבסקי) באם היא מכירה עוד אנשים שהיו ביער והיו עדים למאורעות הנוראיים, היא רצה לבית וחזרה עם אותו קטע עיתון שנמסר לי בפתח-תקוה על ידי מוטק וינטר. היה זה GLOS PORANNY, 16.1.1992. את טדיאוש מלישבסקי הכירה אך כל שידעה עליו היה כי גר בלודז' ברח' אוגרודובה...

נהגנו הנאמן והנפלא הביא אותנו עד סולייאוב, עיר הולדתו של רודניצקי ומקום מקלט משפחתנו. רודניצקי הוביל אותנו מיד לרח' קונצקה, לבית משפחת ויינטראוב, בית מידות דו-קומתי שמשמאלו היתה בעבר מנסרת העצים ומימינו, מעבר לגדר, ביתה הקטן של משפחת רודניצקי. ממול, מעבר לכביש עומד על כנו בית משפחת וינטר. היה קשה לשמוע את רודניצקי אומר - "הנה, כאן בחדר שמאחורי חלון זה הסתרנו את סבתך וירה..."

למחרת (29.4.1995) הגענו ללודז' מקום הולדתו של אבי. את טדיאוש מלישבסקי איתרנו מיד, בעזרת ספר טלפונים ישן ומרופט. תוך דקות ישבנו בדירתו. מלישבסקי, פולני קתולי אדוק שמוצאו מלודז', בא לסקורניצה כנער בן 17, כדי למצוא שם - אצל דודתו - מחבוא בפני הגרמנים שחטפו ברחובות לודז' נערים בני גילו לעבודת - כפיה בגרמניה. דודתו החביאה אותו באותו בונקר תת-קרקעי בו הסתירה את משפחת ויינטראוב.

האיש דיבר כמתוך חלום, מדי פעם בכה, אך חזר מיד לגולל כרוניקה סדורה. לא ניתן היה להאט או לעצור את שטף דיבורו - כאילו שחיקה זמן רב, כדי לפרוק מזיכרונו את אירועי אפריל 1943. ניסיתי לרשום את דבריו אך מיד הבנתי כי אני משתתף במירוץ שלעולם לא אוכל לעמוד בו. הגיעה שעת הפרידה ואז שלף מלישבסקי מתיקו את המסמך שהגיש לוועדה הממלכתית הפולנית לחקר פשעי הנאצים. זאת עדות הכתובה על כ - 20 עמודים המתארת בפירוט רב את חיי היומיום בבונקר, את היחסים בין בני משפחת אולשבסקי לבין אורחיהם היהודים. תרשימים מדויקים של המתחם ושל הבונקר על סידוריו וריהוטו ולבסוף עדות על אקציית החיסול שארעה ביום 16.4.1943 בשעה 3 אחה"צ וכל שקרה לאחריה. מסתבר כי באותו יום, הנער מלישבסקי נשלח על ידי דודתו לכפר הסמוך לקנות מזון עבור משפחתה וכל אורחיה שבבונקר. בדרכו חזרה הבחין מלישבסקי מרחוק בעשן העולה מכיוון בקתת היער והבונקר של אולשבסקי ואף שמע יריות ופיצוצים. איכר שעבר עם עגלתו, צעק לנער שימצא מחסה באשר הגרמנים מחסלים שם את כל הדיירים. מלישבסקי עשה עיקוף רחב, הסתתר בין השיחים וראה מקרוב את כל אשר התרחש.

בחיפוש שהגרמנים ערכו על גופות הנרצחים, מצאו פתק עם כתובת הבית בקונסקיה שם הסתתרו סבתי ודודתי אצל משפחת מרגשינסקי. הגרמנים באו לשם, רצחו במקום את היהודים בעוד שאת מארחיהם הפולנים שלחו לאושוויץ.

באותם הימים נאלצה דודתי מאיה ויינטראוב ובתה הפעוטה לעזוב את מקום המסתור שמצאו בבית יתומים בכפר JELEN. הן הלכו לבונקר בסקורניצה ומצאו אותו שרוף. משם צעדו לקונסקיה ושם נודע להם על השמדת משפחתם ומארחיהם. דרכם האחרונה היתה אל המפקדה הגרמנית המקומית שם הודיעה מאיה כי היא איננה מריה רודניצקי (כרשום בניירותיה) כי אם מאיה רוזנטל-ויינטראוב. הקצין הגרמני ירה בה ובבתה בו במקום.

מאריה-סקודייביץ' רודניצקי ובנה קונרד, הוכרו כחסידי אומות העולם. אך מאז 1991, מוסד "יד ושם" לא סיים את תהליך ההכרה במשפחות מרגשינסקי ואולשבסקי. תיקיהם אבדו ועם ישראל לא מצא דרך להביע לאנשים נפלאים אלה את הוקרתו ותודתו.

ירושלים, ינואר 1996.

פתירת תעלומות משפחתיות בעזרת מיקרופילמים של המורמונים, כתובות על מצבות והאינטרנט. פרופ. דניאל וגנר

זה קרה לא מזמן בעת ביקור מקצועי בארה"ב במרס 1995 כשנדבקתי בחידק הגניאלוגי. עסקתי במחקר משותף עם מדען עמית באוניברסיטה של יוטה בסולט ליק סיטי. בגמר יום עבודה ארוך הוא הציע להנפש בעיר ולבקר בספריית המורמונים לתולדות משפחות. לא היה לי מושג מה צפוי לי...

הייתי המום בראותי את הספרייה, בעלת אין סוף מכשירים לקריאת מיקרופילמים ומסופי מחשבים, בסיסי הנתונים המיוחדים ושיטות קודים בלתי ידועים לי (כמו למשל שיטת ה-soundex שבה השמות מסודרים כפי שהם נשמעים). הספרייה נפתחה ב - 7.30 בבוקר ונסגרה בשעה 10 בערב וגם אז קשה לעזובה, כפי שנוכחתי. עמיתי ג'ון תקתק את שם משפחתו באחד המסופים כדי להתחיל את החיפוש באחד מבסיסי הנתונים של אבות משפחה. מיד הופיעו על המסך אחדים מאבותיו הסקוטיים מהמאה ה - 18. נדהמתי: ואז נזכרתי בסיפור שאבי סיפר לעתים תכופות לאחי ולי בהיותנו ילדים: שם משפחתנו צריך להיות בעצם **זילברקסטן** ולא **וגנר**, כי סבו מוישה סילברקסטן, שחקן תיאטרון אידי, התגרש מסבתו מלכה כמה שנים אחרי הולדת בנם דוד. אחרי הגירושין בשנות העשרה של המאה העשרים מוישה נסע לאמריקה ולא שמעו ממנו יותר. הוא הפך למעין מיתוס. מלכה נישאה אחר כך לבנציון וגנר, סופר אידי בוורשה. בנציון היה לאב לדוד סבי, שירש את שם משפחתו. דוד נפטר בנתניה ב - 1994.

"למה לא לנסות לראות אם מוישה באמת הלך לאמריקה?" חשבתי. תקתקתי זילברקסטן (Zilberkasten) ולא מצאתי דבר. ניסיתי כמה בסיסי נתונים, חמשה CD-ROM telephone discs בשביל כל ארה"ב, האינדקסים של מפקדי האוכלוסין משנות העשרים ממדינות ניו יורק, ניו ג'רסי, קליפורניה ומישיגן ורשימות הנוסעים של הספינות שהגיעו לניו יורק בין 1879 ל-1920. לא העליתי דבר. מוישה נשאר מיתוס.

הייתי מוכן לעזוב את הספרייה אחרי שלוש שעות מתסכלות (גיון כמוכן עזב מזמן). אבל בדרכי החוצה הצצתי עוד באינדקס הנפטרים של הביטוח הלאומי (SSDI = Social Security Death Index) וניסיתי צורות שונות של כתיבת השם והנה פתאום הופיע השם **סילביה זילברקסטן (Sylvia Silberkasten)** על המסך. הייתי ממש מהופנט. היא נולדה ב-4 באוגוסט 1913 ונפטרה במרס 1979 וחייה בברוקלין וכך היה בידי המספר שלה בביטוח הלאומי. האם היא היתה בתו של מוישה? או אשתו השניה, אם כי הרבה יותר צעירה ממנו?

בנקודה זו החלטתי לנסות יותר מאוחר להשיג את תעודת הלידה עבור סילביה מניו יורק ולחזור לחפש בספרייה תחת השם Silberkasten S416 במקום Z416. היה כבר מאוחר, אבל הייתי נרגש מאד. לאחר חיפושים רבים סוף סוף מצאתי אותו... בדקתי מאות מטרים של מיקרופילמים כשהופיע השם מוישה זילברקסטן ברשימת הנוסעים שנכנסו בנמל ניו יורק. המיקרופילם היה באיכות גרועה והיה שם רק שמו ומספר קוד, כנראה מספר ההתאזרחות שלו. ניסיתי לקבל מידע נוסף עליו בשירות ההגירה וההתאזרחות של ארה"ב, אבל עד היום לא הצליחו למצוא את התיק שלו.

עזבתי את הספרייה בשעה 10 בלילה אחרי חמש שעות חיפושים מרתקים בהרגשה הנפלאה והמרגשת שהעליתי מידע שנראה אבוד. מוישה, ביוזעין או בלא יודעין, עשה כמיטב יכולתו להשאיר כמה שפחות רמזים ועקבות, כדי שיישכח.

באפריל קיבלתי העתק של תעודת הפטירה של סילביה זילברקסטן ממשרד הבריאות (תעודות לידה אינן ניתנות לציבור). מתעודה זו בניתי עץ שלם של משפחת זילברקסטן הכולל צאצאים בפלורידה בשם המקוצר **קסטן** ואבות המשפחה בוורשה בחזרה עד 1860. אבל עד כה אינני יכול לקשר בין עץ זה ובין מוישה! **צריך** להיות קשר, כי כולם באו מוורשה ובגלל השם הבלתי רגיל זילברקסטן.

בראשית מאי קרה דבר חשוב - נרשמתי ב- Jewishgen, הקבוצה הגניאלוגית היהודית באינטרנט. במסגרת זו אפשר לפרסם הודעות, לשאול שאלות ולבקש עזרה בדרכים שונות. התמונה השתנתה לחלוטין, הדברים תפסו מהירות. מישהי בברוקלין התנדבה לצלם את המצבה של סילביה זילברקסטן, אם וכאשר אקבל את תעודת הפטירה, את שם בית הקברות ואת מיקום הקבר. ואכן הגברת צלצלה לכמה בתי קברות יהודיים בברוקלין לברר אם השם זילברקסטן מופיע אצלם. התברר שרחל, האם של סילביה קבורה במאונט יהודה. מוריס, שנפטר ב-1939 בדטרויט, קבור בחלקה של התיאטרון האידי במאונט חברון. ביננו! מוישה, כנראה דאג להחליף את שמו למוריס. מישהו בדטרויט הציע את עזרתו ותוך ימים מעטים הוא שלח לי בפקס את תעודת הפטירה של מוישה. נתווספה לבנה לחומה: מוישה גר ב"מלון קפיטול" בניו יורק. הוא מת מתרומבזוה. הוא היה גרוש (אכן בפעם השניה) ושם אשתו היה גרטרוד שטיין. חברתי (החדשה) התנדבה ללכת למחרת למרכז המורמונים בניו יורק כדי לחפש את תעודת הנישואין של מוישה. למחרת קיבלתי הודעה שהיא נמצאה: הם התחתנו ב-4 באפריל 1927 בטקס אזרחי. שם אביו היה סלומון ושם אמו לאה רוזנטל.

כך גדל העץ בדור אחד אחורה הודות לחברי החדשים ב-Jewishgen. כעבור שבוע קיבלתי את תעודת הנישואין, שכללה את כתב היד ואת החתימה של מוישה. משונה, אבל הרגשתי שאני מתקרב אליו.

ביולי נסעתי שוב לארה"ב לרגל מחקרי המדעי. ביום ראשון השכם בבוקר חיכו לי בנמל התעופה קנדי בניו יורק שנים מחברי מה- Jewishgen. נסענו ישר לבית הקברות העצום מאונט חברון. מצויידיים במפה, מצאנו את הקבר של מוישה במהירות. הייתי המום... עמדתי ליד קברו של מוישה! מוישה המיתוס! כנראה לא ביקר אותו אף אחד עשרות בשנים! החלקה של התיאטרון האידי היתה מטופלת היטב. היא היתה גם מקסימה, כי הרבה שחקנים אידישאים, כמו למשל טומשבסקי, היו קבורים שם.

בדרכי חזרה מיוטה היה לי אחרי צהרים פנוי בניו יורק. הלכתי יחד עם חבר טוב אחר מה- Jewishgen לאיגוד התיאטרון האידי באיסט סייד. הלכתי באבניו השני, בו גר מוישה לפני 60 שנה ובמקום שרוב התיאטראות האידיים היו ממוקמים. באיגוד שוחחתי עם אדון קשיש **שזכר את השחקן מוישה זילברקסטן**, כי הוא עצמו שיחק כילד בתיאטרון. הוא זכר שמוישה נשא את גרטרוד שטיין לאשה והרשה לי לעיין ב- Lexicon fun Yiddishe Theater שבו גיליתי ביוגרפיה מלאה של מוישה.

אבל הדבר הטוב ביותר עוד ציפה לי. נשאר לי עוד זמן, כי טיסתי לישראל יצאה רק ב - 11 בלילה. הלכתי למוסד YIVO בווסט סייד. קיויתי למצוא שם מידע נוסף על התיאטרון האידי ושחקניו. כששאלתי שם על מוישה זילברקסטן הביאה לי הגברת האחראית במקום כמה תיקים. **לא יכלתי להאמין למראה עיני!** מוישה שיחק בלהקה של מוריס שווארץ. היו קטעי עתונות, מאמרים, תמונות של הלהקה עם צירלי צ'פלין ואלברט איינשטיין ופורטרטים וכרזות בפורמט קטן של מוישה, שתר עם להקתו בארה"ב ובעולם. הוא גם הציג בבלגיה ב - 1935, במקום שגרו אז מלכה אשתו הראשונה ודוד בנו. איזה יום!

עזבתי בלילה הזה את ניו יורק בהרגשה מיוחדת שאני מביא אתי את סבי-רבא חזרה.

בשבוע בו שהיתי בסולט לייק סיטי ביליתי כל ערב בספריית המורמונים. רציתי לבדוק את המיתוס המשפחתי השני לפיו היה רב מפורסם בין אבות המשפחה בענפנו בשם **באום**. עד אפריל 1995 כל ידיעותי הצטמצמו בעץ הכולל את סבת דורה (שהיו לה 10 אחים ואחיות שאינם מופיעים בעץ) וחוריה יצחק מאיר באום וחיה גוטהייל. **(ראה העץ בנוסח האנגלי)**

העץ גדל כשהסתכלתי בצילום של סבתי, כשהיא עומדת ליד המצבה של אביה בבית הקברות האורתודוכסי של פוט (Putte), כפר קטן בגבול בין בלגיה וארצות השפלה). שמתי לב שעל המצבה יש טקסט ארוך בעברית, שאותו לא קראתי אף פעם. בעזרת מספר הגדלות יכלתי לקרוא את הטקסט. היה שם שיר ארוך ובמלים אלה תוארה השושלת של איציק מאיר: בן של אהרן טובי בוים ז"ל, נכד של הרב הגדול משה ז"ל מקינצק! זה צריך להיות הרב המפורסם בין אבותינו. ב"יד ושם" מסר לי אלי דלין, האחראי על "הקהילות", שקינצק היא קונסקיה (Konskie) הנמצאת 95 ק"מ דרומית מזרחית מלודז.

במאי 1995 כבר הייתי מכור לגניאלוגיה. בנקודה זו הציעה לי גברת נוספת מה - Jewishgen, שאתה התחברתי מאד, לבדוק את המיקרופילמים בספריית המורמונים שצולמו בארכיון בפולין, במסעי הבא ליוטה ביולי. היא היתה לי למדריכה (כמובן רק דרך המחשב, היא גרה במרילנד ולא פגשתיה עד אז). היא הסבירה לי כל הידוע לה על תעודות לידה, נישואין ופטירה פולניות בצירוף דוגמאות. היא שלחה לי מסמך בשם "שאלות הנשאלות לעתים תכופות" מאת מומחה עולמי ליהדות פולין וורן בלט וכמובן גם הוא חבר ב - Jewishgen. וכך מצאתי את עצמי בנסיון ללמוד ולפענח תעודות מפולין מהמאה ה - 19.

ב - 26 ביולי 1995 ביליתי את הערב הראשון בספריית המורמונים. בחרתי באופן שרירותי את המיקרופילם מ - 1837 של קונסקיה ועברתי על האינדקס של הלידות. כמעט מיד מצאתי את הלידה של אהרן טוביס בוים! הוריו היו מוסצק ורוניה, ונראה שהם האנשים הנכונים. בהמשך העבודה מצאתי את האחים והאחיות של אהרן טוביס שנולדו בערך בהפרש של שלוש שנים. אהרן טוביס היה השני בין ארבעה ילדים. פרטים נוספים עלו מתוך המסמכים שתרגמתי בקפדנות: מוסצק אביו נולד בשנת 1813 (לפי הגיל שצויין). אין מסמכים לגבי היהודים מתקופה זו. והנה למחרת מצאתי את תעודת הנישואין שלהם משנת 1832. השמות היו

Moszek BAUM/BOIM/BOJM (איות שונה הופיע במסמכים השונים) ו Ronia KUMETZ. המסמך כתוב בכתב יד יפה להפליא (בניגוד למסמכים אחרים) וחתום על ידי אבותי בפולנית ובעברית או באידיש. פיענחתי את המסמך בקושי רב. לפיו מוסצק לא היה רב גדול ובתעודות הלידה של ילדיו צויין שהוא היה Szpekulant, כשהכוונה כנראה למלווה בריבית. איך לתאם זאת עם הכתובת במצבה של נכדו איציק-מאיר אינני יודע. בתעודת הנישואין מופיעים גם שמות

הוריו - אברהם ושרה ושמות הוריה של רונייה - מנדל קומץ ודבורה צפסי (Szapsi), ארבעתם נולדו כנראה בסביבות 1790. יותר מאוחר מצאתי גם את תעודת הפטירה של רונייה שמתה ב - 1854 בגיל 39 או 40. אחרי תאריך זה לא נזכרו יותר בני משפחת בוים בקונסקיה.

בחדרי במלון עוד עסקתי בפענוח המסמכים ומצאתי שאברהם ושרה הגיעו לקונסקיה מויזוגרוד (Wyszogrod), הנמצאת מערבה לוורשה והיתה בה קהילה יהודית גדולה למדי. בסרטים של ויזוגרוד מצאתי למחרת אנשים רבים בשם בוים, אבל לא הצלחתי לקשרם לבוימים שלי. צילמתי את כל המסמכים הנוגעים להם. בספרייה אין חומר לגבי יהודים לפני 1826, אבל נודע לי מוורן בלט שיהודים רשומים בארכיונים הקתוליים רומיים לגבי השנים 1808-1825. אבדוק זאת בעתיד.

אחרי שלושה חודשים התקשר אלי ברחובות מישהו מה - Jewishgen שגם הוא חוקר את קונסקיה, והוא מסר לי שאביה של רונייה, מנדל קומץ היה הרב של קונסקיה מ - 1828! לא מצאתי זאת, כי הוא לא כיהן כרב בחתונת בתו רונייה, אבל שמו מופיע בתעודות נישואין רבות. חבר חדש זה שלח לי את המסמכים על משפחת קומץ וחבר אחר (פולני) עזר לי לתרגם. תעודת הפטירה של מנדל ודבורה גילו שהורי מנדל מורטקה ורויזה נולדו בסביבות 1770 ואביה של דבורה היה זפזיה (Szapsia) נולד ב - 1775. עוד דור!
(ראה העץ השלם בנוסח האנגלי).

בסיכום - האם מנדל קומץ היה הרב האגדי הגדול בענף בוים שלי? מה מקור הכתובת על המצבה המזכירה את מוסצק כרב גדול? האם מוסצק נעשה רב? שאלות אלו נשארות פתוחות.

(ברצוני להודות באופן פומבי לאנשים הבאים עבור עזרתם הרבה:
Phyllis Blumenfeld, Lauren Davis, Al Yuhasz, David Sloan, Jim Yarin, Mirka El Fray
ובת דודי Beatrice Brunengraber בבריסל.)

ארבע המשפחות הישירות שלי ומה אפשר ללמוד על פי קורותיהן על תולדות יהודי גרמניה. אסתר רמון

המשפחות מצד אבי הן וייל ובוכשטיין (Weil & Buchstein) ומצד אמי הומבורגר ואופנהיים (Homburger & Oppenheim). יש בידי מידע על כ - 3000 צאצאים של ארבעת אבות המשפחה ובני הזוג שלהם, אבל במאמר זה ובתרשים אתייחס בעיקר לאבותי הישירים.

מקומות המגורים

אבי משפחת וייל ישב בוסטהופן (Westhofen), כפר קטן בסביבות שטראסבורג באלזס שבצפון מזרח צרפת. אחרי נישואיו בשנת 1750 הוא התיישב במרציג (Merzig), שהיתה אז עדין כפר תחת שלטון הארכיבישוף של טריאר שבגרמניה הדרום-מערבית. רוב צאצאיו נשארו במרציג, שהתפתחה לאט לעיר בגודל בינוני בחבל הסאר. אבי הוא הראשון שעזב את המקום, כשעבר לאחר נישואיו לבירת חבל הסאר לסארבריקן (Saarbruecken). עם עליית הנאציזם עברה משפחתנו לסארגמין (Sarreguemines) בחבל לורן שבצרפת ובשנת 1936 עלינו לחיפה.

אבי משפחת בוכשטיין חי בכפר קטן קונרויט (Kunreuth) בחבל בוואריה שבדרום גרמניה ורק סבתי ואחיה עזבו את הכפר ועברו לערים.

אבי משפחת **הומבורגר** נולד **בכפר הומבורג** (Homburg) על נהר מיין ליד וירצבורג בגרמניה. ב-1715 ייסד נסיך באדן בירה חדשה בשם קארלסרוהה (Karlsruhe) והזמין מתיישבים חדשים לעירו ללא הבדל דת. אבי המשפחה התיישב **בעיר** החדשה בשנת 1721. צאצאיו הזכריים נשארו רובם בעיר זו עד לבני הדור של אמי. אחדים מהם התיישבו בערים אחרות ועם עליית הנאצים לשלטון היגרו רובם לארה"ב. סבי נשאר בקארלסרוהה ושולח ב-1940 על ידי הגרמנים יחד עם כל יהודי באדן למחנה גירס (Gurs) בפירנאים ושם הוא נפטר.

אבי משפחת **אופנהיים** גר **בכפר** ויצנהאוזן (Witzenhausen) בצפון הסן בגרמניה ואבי סבתי עבר **לעיר** הנאו (Hanau) והתחתן שם.

המשותף לארבע המשפחות הוא המוצא **מכפר** וישיבה ארוכה בו ובראשית העת החדשה המעבר **לעיר**. לפי דעתו של ד"ר פאול יעקבי, כשגורשו היהודים מהערים הגרמניות בימי הביניים, התיישבו חלקם, ובעיקר אלה שלא היו בעלי יזמה או שהיו בעלי אמצעים כלכליים מצומצמים, **בכפרים**. בעוד שיהודים אחרים היגרו לאיטליה או לפולין. עם האמנציפציה וההתפתחות הכלכלית עברו יהודי הכפרים **לערים**.

זכות הישיבה

במאה ה-18 היו רוב יהודי גרמניה זקוקים לזכות ישיבה (פריבילגיה) מטעם אדוני המקום. במרציג קיבל אבי משפחת **וייל** זכות זו וכל צאצאיו יכלו להשאר במרציג. בקונוויט היה אבי משפחת **בוכשטיין** בעל זכות ישיבה, אבל רק בנו בכורו, הסב של סבי-רבה יכול היה להשאר בכפר בעוד ששני אחיו הוכרחו להתיישב במקומות אחרים. אבי משפחת **הומבורגר**, כנראה לא קיבל זכות ישיבה בהומבורג, ולכן הוא נדד לקארלסרוהה. בעיר זו ניתנה זכות הישיבה לו ולכל צאצאיו. על משפחת **אופנהיים** עדין אין לי מידע בנושא זה.

שמות המשפחה

שם המשפחה **וייל** הוא שם קדום ואבי המשפחה הראשון הידוע לי כבר נשא אותו בסוף המאה ה-17. זהו שם נפוץ מאד בדרום גרמניה ובצפון צרפת ומקורו כנראה באחד מחמשה המקומות בשם **וייל** בחלק זה של גרמניה. לא ידוע לי קשר בין אבותי ובין משפחת הרבנים **וייל** המפורסמת שאביה היה יהודה שנולד ב-1360 בערך בוייל דר שטאדט (Weil der Stadt).

מקור השם **בוכשטיין** איננו ידוע לי. רק מרדכי הבן הבכור של אברהם קיבל שם זה, בעוד שאחיו שעזבו את הכפר נקראו **קונוויטר** (Kunreuther) וצאצאיו של זלמן קונוויטר שהתיישב בפירט בחרו בשם **קלינגנפלד** (Klingensfeld).

מקור השם **הומבורגר** הוא ברור, כי אבי המשפחה בא מהומבורג לקארלסרוהה וכבר בפריבילגיה משנת 1722, שהוא קיבל מהנסיך הוא נקרא בשם הומבורגר, וכך נקראו כל צאצאיו עד עצם היום הזה. על משפחת **אופנהיים** עדיין אין לי מידע.

המשותף - יהודי האזורים הללו נתבקשו לבחור בשמות משפחה קבועים בתחילת המאה ה-19, אבל לרבים מהם היו שמות משפחה עוד לפני כן, ורבים מהם שמרו על שמות אלה. לעתים תכופות שם המשפחה קשור למקום המוצא של המשפחה.

השמות הפרטיים

(ניתוח זה מתבסס גם על שמות שאינם מופיעים בתרשימים)
רוב השמות של הגברים בדורות הראשונים הם שמות עבריים תנכיים - משה, אברהם, מרדכי, נתן וכד'. מעטים קרובים לאידיש כמו לב (יהודה) ושמואל (שמואל). לרוב הנשים ניתנו שמות באידיש - רחלה, טלץ, שייקל, גיטל ועוד, אבל בתעודותיהן נכתבו על פי רוב כבר שמות גרמניים - טרזה, קרולינה ועוד. רק באמצע המאה ה - 19 ניתנים לבנים שמות גרמניים, אבל במסמכים היהודיים כתובים גם שמות עבריים. אז כבר ניתנו לבנות על פי רוב רק שמות גרמניים. בנושא זה לא היו הבדלים בין ארבע משפחות.

היחס לדת

בארבע המשפחות ידוע לי רק על מקרה אחד של התנצרות בזמן שהם ישבו בגרמניה (במקרה זה התאהב צעיר באשה פרוטסטנטית, התנצר ונשאה לאשה).
אבל בין בני הדור של הורי שהיגרו לארה"ב רבים מאד התנצרו.

מקורות הפרנסה

בני משפחת וייל היו סוחרים בסידיקית, בבדים ובמוון. סבי היה הראשון שפתח בית מסחר סיטונאי למזון. בני משפחת בוכשטיין סחרו באותם הענפים. אבי משפחת הומבורגר היה קצב. מעניין שברישום התושבים של קארלסרוהה בשנת 1740 כתוב ליד שמו: "הוא קצב ואחד הישרים ביותר. אף אחד לא תבע אותו על רמאות, למרות שתכונה זו תורשתית אצל אומה זו." הערה זו הועתקה גם ברישומי הקהילה, אבל כמובן בלי התוספת היהודית. גם רבים מבניו, נכדין וניניו היו קצבים. מקס הומבורגר היגר ב - 1873 לארה"ב וגם שם עבד כקצב ועוד הוריש את המקצוע לבנו שם. סבי רבה התחיל כקצב ואחר כך ייסד בית מסחר סיטונאי למספוא ותבואות. בני משפחת אופנהיים היו גם הם סוחרים וסבי-רבה היה בנקאי.

ברוב המקרים המשיכו הבנים בעסקי אביהם. אבל בני הזקונים לעתים בחרו מקצוע חדש. אחיו הצעיר של מרדכי בוכשטיין היה רב, אחיו הצעיר של מוזס הומבורגר קיבל חינוך מסודר בתחום המסחר, למד בבית ספר הנהלת חשבונות. הוא התחיל כסוחר ובניו היו כבר בנקאים. נכדו הצעיר היה הרופא הראשון במשפחה. אחיו הצעיר של יעקב הומבורגר היה אופה.

הנישואים

אתיחס לנושא זה בדורות הראשונים עד אמצע המאה ה - 19, כשברוב המקרים בחרו ההורים את בני הזוג של ילדיהם. וגם כאן אסתמך על נתונים של כל בני ארבע המשפחות ולא רק על אבותי הישירים.

הבנות לעתים תכופות עזבו את מקום המושב של ההורים לאחר נישואיהן לבני כפרים אחרים. הבנים נשארו בדרך כלל במקום.

רבים מהנישואין נערכו בתוך המשפחה - בני דוד מדרגה ראשונה ושניה. גם ילדי הבנות שנישאו מחוץ למקום שבו התחתנו במשפחה. הסיבה - כנראה רצו שהכסף יישאר במשפחה.

הילדים לא נישאו למקומות רחוקים ממקום ההורים. ילדי משפחות וייל נישאו בחבל הסאר, בני משפחות בוכשטיין בבוואריה ובני משפחות הומבורגר בבאדן.

רבים מהנישואים התבססו על קשרים מקצועיים - בני סוחרים נשאו בנות סוחרים וכך הקצבים, הבנקאים, הרופאים ואחרים.

אנשים מפורסמים

אבותי הישירים בארבע המשפחות היו אנשים מכובדים ומלאו לעתים תכופות תפקידים בקהילה, אבל אין ביניהם רבנים או אנשי רוח אחרים. אבל בענפים אחרים של המשפחות מצאתי שבת של משפחת וייל במרציג התחתנה עם רב, האח של מרדכי **בוכשטיין** צבי הירש קונרויטר היה רב ורבים מצאצאיו היו רבנים, מורים וחזנים. הבת הצעירה של לב נתן **הומבורגר** הראשון צרלינה התחתנה בקיפנהיים עם סנדל וייל בן למשפחת הרבנים וייל המפורסמת הנייל ובין צאצאיה היו שני רבנים וגם המלחין המפורסם קורט וייל שהלחין בין השאר את האופרה בגרוש נמנה על משפחה זו.

מקורות המידע למחקרי

משפחת וייל - נקודת המוצא למחקרי היתה רשימה שהכין אבי זייל על אבותיו הישירים במרציג. מעניין שלגבי כל אחד מהם הוא חישב לאיזה גיל הוא הגיע, כי הוא רצה לדעת מהם סיכויי מבחינה זו. מידע חשוב מצאתי בספר שהכין ההסטוריון המקומי במרציג על תולדות היהודים במקום, ברשימת תושבי מרציג עד המאה ה - 19 ובמסמכים מהעירייה. תוך כדי המחקר גיליתי שחברה שהיתה בחברתנו הגניאלוגית חנה דגני שייכת לאותה המשפחה ויכלנו להשלים ביחד את העץ של המשפחה.

לגבי משפחת **בוכשטיין** קיבלתי מקרוב רחוק את רשימת האבות של המשפחה שהכין ב - 1915 סבי-רבה. מידע רב מאד מצאתי בארכיון הכללי לתולדות העם היהודי בירושלים, שבו נמצאים רבים מספרי הקהילות בבוואריה במקור וחומר עשיר נוסף. בהתכתבות הגעתי לבן משפחת קונרויטר בארה"ב וממנו קיבלתי מידע על רבים מאד מבני ענף זה ודרכו נוצר קשר חשוב עם צירלס סטנטון בארה"ב המתמחה בחקר יהודי בוואריה.

מחקרי לגבי משפחת **הומבורגר** הוא השלם ביותר מבין ארבע המשפחות. בידי שלושה מבני המשפחה הנמצאים כיום בחיפה, בציריך ובלנקסטר שבארה"ב היו חוברות שהכילו כ - 45 "דפי משפחה" (Familienblaetter). בכל דף כתובים בכתב יד פרטים ביוגרפיים על אבי המשפחה, אשתו, ההורים והסבים של רובם וילדיהם. הדפים הראשונים היו זהים והתחילו בלב הומבורגר הראשון, אבל הדפים האחרונים פרטו בעיקר את הענף של בעל החוברת. מצאתי גם אוסף כזה בארכיון הנייל בירושלים ולתדהמתי הבחנתי לפי כתב היד שאמי זייל הכינה דפים אלה ב - 1920 עבור סבי זייל ואיש בדורנו לא ידע על זאת.

מידע רב היה גם בארכיון כאן בירושלים וחומר נוסף מצאתי בקארלסרוהה. קיימתי גם מגעים עם רבים מצאצאי המשפחה וכך הצלחתי לכתוב ספר על המשפחה.

על משפחת **אופנהיים** מצאתי עד כה רשימות מעטות בתוך המשפחה וטרם התקשרתי עם המוסדות בהנאו כדי לקבל מידע נוסף.

לסיכום - למרות שמדובר על ארבע משפחות במקומות שונים בגרמניה, אפשר למצוא קווים משותפים רבים, כפי שניסיתי להראות בניתוח הנייל והרבה מן האיפיונים אפשר בוודאי למצוא במשפחות נוספות בגרמניה.

ביבליוגרפיה

- Esther Ramon - The Homburger Family from Karlsruhe, Jerusalem 1992
- Wilhelm Laubenthal - Die Synagogengemeinden des Kreises Merzig 1648-1942, Saarbruecken 1984
- Werner Verburg - Die Einwohner von Merzig 1670-1870, Saarlouis 1993

ארבע המשפחות הישירות שלי
אסתר רמון
My Four Direct Families
Esther Ramon

מפתח לתרשימים המשפחה

סדר הדורות לפי השיטה של ד"ר פאול יעקבי.
שם המשפחה נכתב בגדול אצל בן המשפחה שקיבל אותו לראשונה ואח"כ נכתב רק בקיצור.
שם המקום נכתב במלואו כשהוא מופיע לראשונה ואח"כ נכתב רק בקיצור.

Key to the Family Chart

Generations numbered according to the system of Dr. Paul Jacobi.

Surname written in capitals next to the first bearer of the name, subsequently indicated only by initial.

Place name written in full on first appearance, and subsequently indicated by an abbreviation.

קיצורים וראשי תיבות
Abbreviations and Initials

וייל	-	W	-	Weil
בוכשטיין	-	B	-	Buchstein
הומבורגר	-	H	-	Homburger
אופנהיים	-	O	-	Oppenheim
וסטהופן (אלזס, צרפת), כפר	-	We	-	Westhofen (Alsace, France), a village
מרציג (סאאר, גרמניה), עיירה	-	Me	-	Merzig (Saar, Germany), a small town
קונרויט (בוואריה, גרמניה), כפר	-	Ku	-	Kunreuth (Bavaria, Germany), a village
קרלסרוחה (עיר הבירה של באדן, גרמניה)	-	Ka	-	Karlsruhe (capital of Baden, Germany)
ויצנהאוזן (הסן, גרמניה), כפר	-	Wit	-	Witzenhausen (Hessen, Germany), a village
הנאו (הסן גרמניה) עיר	-	Han	-	Hanau (Hessen, Germany), a town
סוחר	-	ס	-	Tradesman, Merchant
קצב	-	ק	-	Butcher
בנקאי	-	ב	-	Banker
נהג	-	נ	-	Driver

My Four Direct Families

ארבע המשפחות הישירות שלי

The generations	My father's family	My mother's family
10. 1695- 1770	Schmulem WEIL Westhofen oo Mathie	Löw HOMBURGER Hamburg 1694-1762 Karlsruhe oo Rechele von Mainz Mainz - 1747 Ka.
9. 1725- 1800	Moises Mosche Schmulem We m-1720 Merzig oo Rifka Kahn or Kaan Saverne	Abraham Kunreuth m-1720 Nathan H Ka 1726-1794 Ka oo Telz ? - 1800 Ka
8. 1755- 1830	Maier W Me 1753-1827 Me oo Scheilen Hanau Me 1768-1846 Me	Mordechai BUCHSTEIN Ku 1752-1822 Ku oo Gittel Ku 1754-1812 Ku
7. 1785- 1860	Leib W Me. 1781-1869 Me oo Daile Kahn Niederwisem 1792-1860 Me	Moses H Ka. 1754-1839 Ka oo Bella Mayer Ka. 1761-1835 Ka
6. 1815- 1890	Moses W Me. 1816-1904 Me oo Karoline Glücke Lion Spiesen 1823-1904 Me	Jakob H Ka. 1794-1864 Ka. oo Karoline Gittel Freund Odenheim 1800-1860 Ka
5. 1845- 1920		Moses Samuel OPPENHEIM Witzenhausen
4. 1875- 1950	Meier W Me 1861-1935 Sarregue- mines	Nathan Jakob H Ka. 1825-1901 Ka oo Babette Rebekka Bär Untergrumbach 1830-1902 Ka
3. 1905- 1980	Leo W Me. 1890-1974 Haifa	Löb O Wit oo Jente Brandes
2. 1980- 2010	Esther W Saarbrücken 1924	Joseph O Wit. 1828-1900 Han oo Rebekka Kahn Han 1830-1877 Han
1. 1965- 2040	Uri, Tami, Amnon 1960 1961 1961	Ferdinand H Ka. 1860-1941 Gurs Rosa O Han. 1867-1954 N.Y.
		Alice H Ka 1892-1963 Haifa

משולחן העבודה של חברינו

כמה "מוזרויות" בגניאלוגיה יהודית. ד"ר א.פ. יוסף, נשיא החברה ההיסטורית היהודית באנגליה

העליה בהתעניינות בשורשים היא תופעה ראוייה לציון בדורנו. אנשים כמוני המעורבים בנושא זה כבר למעלה מ- 45 שנה מסתכלים בתהליך זה בהנאה, אבל גם בפליאה מסויימת. בכל אופן, אחד ההישגים החשובים של תופעה זו הוא היווצרות הקשרים בין העוסקים בתחום זה בכל העולם.

הקהילה היהודית העולמית הכירה בתפיסה זו כאשר סליאן אמדור זק וחבריה ארגנו את הסמינר הבינלאומי הראשון לגניאלוגיה יהודית בירושלים ב- 1984. זו היתה התחלה נהדרת והבסיס לסמינרים דומים בעתיד, כולל הסמינר בירושלים ב- 1994. סביר שהעניין בגניאלוגיה יתפשט, אבל מי יוכל לנבא אם יגיע לשיאים נוספים או שידעך?

בפעילותנו כאן באנגליה אנו מטפלים בעיקר בשאלות הנוגעות לגניאלוגיה אנגלית-יהודית. אנו מתבססים על הרישומים הבריטיים הלאומיים ועל רישומי הקהילות במידה ששרדו. מספר הפניות מכל העולם גדל משנה לשנה במכתבים, בשיחות טלפוניות ובפקסים (אין לנו E-Mail ואין לנו כוונה להצטרף אליו).

רבות מהבקשות הן ישירות וברורות, אבל יש גם פניות תמימות ואף בלתי נסבלות. כך למשל פונים גויים שמצאו בין אבותיהם שמות פרטיים כמו משה, ישראל, סלומון או לוי והם אינם מוכנים להאמין שהם אינם משתייכים לשבטים היהודיים האבודים. בשנה שעברה כתבה לי גברת אחת שמוכרחים להיות מסורות יהודיות במשפחה, כי היא "מרגישה בבית" כשהיא עוברת ליד בית כנסת. קיבלנו גם מכתב רציני מצעיר החוקר את משפחתו שביקש לברר "אם מישהו מאבותיו שייך לכנסייה שלנו!" גברת אחרת מאוסטרליה כתבה לי שהצליחה לאתר את שורשי משפחתה האנגלית עד המאות הקדומות, כי במילון אוכספורד לשמות פרטיים מציינים שהשם הפרטי Miriel היה מקובל אצל יהודיות במאה ה- 12 וה- 13. אמונה עממית אחרת מתבססת על חקר פורטרטים, ולא רוצים להאמין לנו שקווי פנים שנראים להם "יהודיים" אינם הוכחה גניאלוגית. יש גם אנשים החושבים שאנו עושים מצווה אם נחקור ונספק להם חנם עץ משפחה ואת כל המסמכים.

בכל אופן גם יהודים "חוטאים" לעתים, כשהם עומדים על זה שיש להם קרבה משפחתית למשפחות יהודיות "חשובות", למרות שאין עדויות בדוקות ולעתים גם אי אפשר לבדוקם.

באופן כללי אפשר לחלק את השאלות לשתי קטגוריות - אלה שפשוט חוקרים את משפחותיהם ואחרים שמעוניינים בירושה מסויימת או שהם מאומצים. במקרים אחדים אנשים רוצים ליצור קשר עם קרוביהם היהודיים החיים. בדרך כלל אני מטפל בקטגוריה הראשונה ב"מתים הבטוחים", כפי שאשתי קוראת להם, והיא מתרכזת בעניינים המסובכים והעדינים המתעוררים בקטגוריה השניה.

אני מקווה שהציבור הישראלי ימצא עניין בסקירה זו על פעילותנו הגניאלוגית. כמובן שחלק גדול מהקורספונדנציה שלנו בא מנלהבים ישראליים ואנו נשמח לעזור לאנשים נוספים בעלי רקע יהודי אנגלי. אנו שמחים על החברים שרכשו בישראל הודות למגעים הגניאלוגיים.

שמות היהודים הבולגרים בתקופת מלחמת העולם השנייה מטילה טג'ר

כמו במדינות אירופה רבות במלחמת העולם השנייה, חקקה בולגריה חוקה אנטי-יהודית שנכנסה לתוקפה ב- 23 בינואר 1941. בהתאם לחוקה הזאת, כל יהודי היושב בבולגריה, הוכר - "כאויב האומה הבולגרית". מטרת החוקה היתה "להגן על האומה מפני הסכנה היהודית". החוקה כללה סעיפים רבים שכוונתם היתה לשבש את חייהם של כחמישים אלף יהודים, שרובם ישבו בבולגריה מאז גירוש ספרד, דהיינו כארבע-מאות וחמישים שנה.

אחד הסעיפים קבע בין השאר: "כל אדם ממוצא יהודי צריך למחוק משם משפחתו את הסימנות אוב-OV, אובה-OVA, איב-IV ועוד". יש לציין שסימנות אלה מאפיינות את שמות המשפחה הבולגריים של הגויים. במאה הקודמת היהודים שהיו צריכים לבחור לעצמם שם משפחה, הוסיפו את הסימנות אוב/אובה לשם אביהם. למשל: אברהם בן ניסים הפך לאברהם ניסימוב (Nissimov), מאיר בן יוסף הפך למאיר יוסיפוב וכו'. עם החלת החוק החדש נתקבלו שמות מוזרים כגון יוסף סימן טוב (Joseph Simantov) הפך ליוסף "סימנט" (Simant) או רחל קורדובה (Cordova), על שם העיר הספרדית) הפכה לרחל "קורדו" (Cordo) ועוד...

כמו כן נאמר בחוקה: "כל אדם ממוצא יהודי בעל שם פרטי לא יהודי, חייב להחליפו". הגזירה הזאת נגעה בעיקר לנשים, אך גם למספר לא מבוטל של גברים. אל נשכח שמתחילת המאה הנוכחית, יהודים רבים נתנו לילדיהם שמות פרטיים לועזיים, בדרך כלל צרפתיים, כגון מרסל (Marcel) או הנרי (Henri) וגם בוריס (Boris) על שם מלך בולגריה וכו'. אלה, בלית ברירה (!), חזרו לשמות העבריים שניתנו להם בטקס ברית המילה. הנשים בחרו לרוב שמות מקוריים ספרדיים בעלי צליל קרוב לשמותיהן הנוכחיים או שמה העברי של אחת מסבתותיהן. למשל: לאורה (Laura) הפכה ללונה (Luna), ג'וליטה (Juliette) הפכה ללאה (Lea), לוטי (Lotte) הפכה לשרה (Sara) וכו'.

אי לכך החוקר הגניאלוג שמוצא משפחתו מבולגריה צריך להתייחס במשנה זהירות כשהוא מעיין בתעודות רשמיות מתקופת מלחמת העולם השנייה.

במאמר מוסגר ולמען האמת ההיסטורית, יאמר שיהדות בולגריה סבלה מהגבלות חומרות. הם הוגלו מהערים הגדולות אל כפרים או עיירות ליד הגבול וגברים רבים נשלחו למחנות עבודה בתחום בולגריה (האסירים הראשונים נבחרו בכוונה בין נכבדי הקהילה). אבל מצד שני כל יהדות בולגריה ניצלה מהשמדה המונית במחנות ריכוז.

ביבליוגרפיה: ארדיטי, ב.: יהודי בולגריה בשנות המשטר הנאצי. חולון, תשכ"ב, 436 עמ'.

משפחת רוס (RUHM) יוסף רוס

בנסיונות למצוא פירוש לשם של משפחתי, רוס, בדקתי מספר אפשרויות ולבסוף רק אחת התקבלה על דעתי. מקום המוצא של המשפחה הוא גליציה, שהיתה בין שתי מלחמות העולם תחת שלטון פולין ולפני כן היא היתה חלק מהקיסרות האוסטרו-הונגרית. כך גם חבל בוקובינה שלאחר מלחמת העולם השנייה חולק בין רומניה ואוקראינה. בשני החבלים הללו שלטה השפה הגרמנית.

חמשה אחים ממשפחתנו עברו בתקופה מסוימת מגליציה לבוקובינה והקימו שם משפחות ענפות. אבי נולד כבר בבוקובינה ב- 1915 וכך היתה שפת אמו גרמנית.

בתחילת מחקרי התייחסתי לשם רק לפי הכתיב העברי וזה הטעני. לאחר שראיינתי כמה מבני המשפחה ובדקתי במילון גרמני התברר לי שפירוש המילה RUHM הוא תהילה, בפירוש קרוב למילה רוּם המופיעה בתנ"ך במונח גאוה והתנשאות. לא מצאתי מקבילה לפירוש זה בפולנית. וכך עלתה ההשערה שהוסיפו לשם RUM את האות H, כדי לתת לו כתיב, צליל ומשמעות גרמניים וזאת כדי להשתלב בחברה הגרמנית בגליציה, כפי שהיה נהוג אצל יהודים רבים באזור זה.

אפשרות נוספת עלתה שהשם נגזר מ-רוּמן = רוּם-מן, כלומר איש רומי כדי להעיד שהמשפחה באה מאזור שהיה בשליטה רומית. ואולי הוסיפו את ה-H כדי להקל על ההתערות בחברה הגרמנית ולהסוות את המוצא היהודי. התוספת שמרה על הצליל המקורי וכך אני זכיתי בשם עברי עתיק מדורי זרות. הפליא אותי שהמונח הגרמני והעברי קרובים. ואם לא די בכך גיליתי שבערבית פירוש המלה רוּם - רומאי. וגם נודע לי שבמנזר סנטה קטרינה מתגורר שבט בדואי המכונה רוּם ומוצאו מאזור אלבניה שגם שם שלטו הרומאים.

אופציה נוספת היא פירוש השם על פי ראשי תיבות, כמו למשל רב ומורה, רגלים ומועדים (בתימן). פסלתי אופציה זו, כי עד כה אין לי מידע על רבנים במשפחתי.

כדי לקבוע אם השם קשור במשקה החריף, רוּם, אצטרך לבדוק אם משקה זה היה נפוץ בגליציה במאה ה-18.

לסיכום - האפשרות הראשונה נראית לי הסבירה ביותר.

אוסף עוד קוריוז: אחד מקרובי הרחוקים שהיה סגן שר החינוך ברומניה, בעלותו ארצה כתב את שמו בעברית רוּם, כי הוא סרב לוותר על ה-H ועל ה"תהילה"! רוּם על פי ראשי תיבות - רוּח המקום!

אשמח לקבל תגובות לת.ד. 184, זכרון יעקב 30900 עבור יוסף רוּם.

שמות יהודיים בפראג (המאות ה-15 - 18) **אלכסנדר בידר** **הוצ. אבותינו, 46 עמ' (באנגלית)** **סקירה: פרופ' ג.ל. אסתרסון**

ספרון זה הוא מכשיר חינוכי ומחקרי עבור גניאלוגים המחפשים את המקורות ואת המובנים של שמות משפחה יהודיים שהיו קיימים בפראג.

השמות מחולקים לשנים עשר מדורים - שמות שנגזרו:

1. ממקורות כהנים/לוויים.
2. משמות מקומות.
3. משמות פרטיים של גברים.
4. משמות פרטיים של נשים.
5. מקווי אופי אישיים או מכינויים.
6. משלטי בתים.
7. על ידי הוספת האות S לשם פרטי של אשה.
8. ממקצוע.
9. מראשי תיבות עבריים.
10. על ידי הוספת סיומת באידיש לשם פרטי.
11. משמות משפחה ספרדיים.
12. שמות שמקורם איננו ידוע.

לפני המאה ה-18 לרוב היהודים האשכנזיים לא היו שמות משפחה קבועים, אבל בכמה מקומות באירופה השתמשו היהודים בשמות משפחה באופן קבוע כבר מהמאה ה-16 ואילך, מאות בשנים לפני שהוכרחו לקבל שמות משפחה בתחילת המאה ה-19. פראג, בירת בוהמיה היא אולי המייצגת המובהקת לתופעה זו.

שמות המשפחה של יהדות פראג מייצגים אחד הנדבכים העתיקים של שמות משפחה אשכנזיים ולכן הם המעוררים עניין מיוחד. ביידר מספק מידע לפי המדורים הנ"ל, וגם את תאריך הופעתם המוקדם ביותר ואת מקומות המוצא מחוץ לפראג. הוא מתבסס על שלושה ספרי מקור: הוק (כתובות על מצבות בבית הקברות הישן בפראג מהמאה ה-15 ועד

המאה ה-18), פרוידנטל (מבקרים יהודיים בירידי לייפציג 1764-1675) ובונדי טברסקי (מסמכים ציכיים מהמאה ה-15 ועד 1620).

ספר זה חשוב לא רק לגניאלוגים העוסקים בפראג בפרט, אלא גם לאלה העוסקים באירופה בכלל, בגלל ההגירות שהתרחשו מפראג ואליה ובגלל חשיבותה של פראג בחיי היהודים בתקופה זו.

מקורות מידע Sources of information

מבחר ספרים חשובים לגניאלוג בחדר הביבליוגרפיה של הספרייה הלאומית בגבעת רם, ירושלים אסתר רמון

- **דעת קדושים** - כולל זיכרונות לתולדות המשפחות - אייזנשטאט, בכרך, גינצבורג, היילפרין, מורוויץ, מינץ, פרידלאנד, קצינעלבוין, ראפפורט ורוקה, המתייחסות מצד הוריהם או נשותיהם לקדושים שנפסם בגזירת עלילת דם שהיתה בראזינאי, פלך הוראדנה במדינת ליטא שנהרגו ביום ב' דרייה ת"כ 1659. נאספו וחוברו בהוצאת הרי משה אריה ליב פרידלנד ונכתבו על ידי הרי ישראל טוביה אייזנשטאט. פטרבורג תרנ"ז - נ"ח 1897-98 245 עמ'.
 - **מדינה וחכמיה** - תולדות כל החכמים והסופרים, שעריסתם עמדה בגליציה או שבאו מעבר לגבול לשבת בגליציה - גרשם באדר, ניו יורק תרצ"ד, 1934.
 - **אנשי שם** בעיר לבוב משנת ר"ס 1500 ועד תר"ן 1890 - שלמה באבער קרקאו 1895, 249 עמ'.
 - **חכמי טראנסילוואניה** (ת"צ-תש"ד) - יצחק יוסף כהן, ירושלים תשמ"ט, 280 עמ'.
 - **תור הזהב בספרד** - תולדותיהם של ענקי הרוח שחיו ופעלו במשך 500 שנה בספרד (תשי"ן-רנ"ב) וכן קורות המגורשים שנפוצו בכל העולם של אז. ליקט וערך הרב משה הלל. ירושלים, תשנ"ב, 426 עמ'.
 - **ספר טוב מצרים** רבני מצרים וגאונים מימות הרמב"ם וחללה - רפאל אהרן בן שמעון, ירושלים, תשכ"ט.
 - **חכמי ישראל בניו אינגלנד** -
- New England Orthodox Rabbinate. Mayer S. Abramowitz, Worcester, 1991.
- **מי ומה בירושלים** - עורכים אליעזר שמואלי ומשה ניר, ירושלים, 1990, 264 עמ'.
 - **אנציקלופדיה - אישים בכלכלה** - יצחק לוי ומשה מאור, 1982, 526 עמ'.
 - **אנציקלופדיה של הציונות הדתית** - אישים, מושגים, מפעלים בעריכת יצחק רפאל, 5 כרכים - ירושלים 1983.
 - **אנציקלופדיה לתולדות חכמי ארץ ישראל** - יעקב גליס, 3 כרכים, ירושלים 1978.
 - **אלף לוחמי בית"ר 1939-45**, אפרים ויכסלפיש. תל אביב, 1989, 650 עמ'.
 - **נשיאים בישראל** הראשונים לציון - אברהם אלמליח, ירושלים תשנ"ג, 231 עמ'.
 - **מי ומה בשרון** - 1989, עורך מאיר אהרוני, 364 עמ'.
 - **אישים ומעשים בפתח תקוה והסביבה** - מאיר אהרוני, 1991, 356 עמ'.
 - **מי ומי בירושלים** - בעריכת דר' ישראל בן זאב, ירושלים, 1965, 177 עמ'.
 - **מי ומה בבאר שבע ובנגב** - משה ניר, באר שבע, 1987, 383 עמ'.
 - **ספר תולדות חכמי ירושלים** - אריה לב פרומקין עם הוספות מאת אליעזר ריבלין, 4 כרכים, תל אביב, תשכ"ט.
 - **ראשי הרשויות המקומיות בישראל** - בן ציון מיכאלי, תל אביב, 1971, 392 עמ'.
 - **אנציקלופדיה לחלוצי הישוב ובניו** - דוד תדחר, 19 כרכים.
 - **לקסיקון האישים של ארץ ישראל 1799-1948** - עורכים יעקב שביט, יעקב גולדשטיין וחיים באר. תל אביב, 1983, 519 עמ'.
 - **נשים בישראל** - לקסיקון נעמ"ת, תל אביב, 1991, 163 עמ'.

**מויאל לודג'ר, והראן - אושוויץ. ירושלים, 1995, 62 ע' (עברית וצרפתית)
טג'ר, מטילדה א.
סקירה: אסתר רמון**

"מויאל לודג'ר נעלם במערבולת מלחמת העולם השנייה. יליד אלג'יריה, הוא התגורר בעיר הנמל לה הבר (צרפת), בה הוא עבד כרופא שיניים. הוא היה רווק". זה היה המידע היחיד הידוע למשפחה עד נובמבר 1991. הוא היה אחי סבה של חברתנו מטילדה טג'ר. היא החליטה לאסוף את מירב העדויות והתעודות על חייו ועל המסע אל מותו באושוויץ, ולהוציא לאור חוברת ביוגרפית לזכרו.

בנוסף לעדויות של קרובי משפחה שהכירוהו, נערך חיפוש מדוקדק אחרי תעודות השמורות בארכיונים הצרפתיים השונים. המחקר הושלם בעזרת מידע מתוך ספרים רבים על נושא שואת יהודי צרפת.

בחוברת נאה, פרסמה מטילדה את כל החומר שנאסף ובוזה הציבה כעין מצבה לזכר דודה. החוקר הגניאלוגי ילמד רבות על דרכי מחקר יסודיים להשגת החומר הארכיוני בצרפת.

בקשר לכתיב העברי של ORAN - והראן הוא הכתיב העברי המסורתי כפי שהוא מופיע בכל הספרות העברית התורנית. אגב, זהו ההגיגי הערבי.

**Moyal Ludger, Oran-Auschwitz. Jerusalem, 1995. 62 pp. (French and Hebrew)
Tagger, Mathilde A.
Review: Esther Ramon**

"Moyal Ludger vanished in the Maelstorm of the Second World War. A native of Algeria, he lived in the French city of Le Havre, where he practiced as a dentist. He was a bachelor".
That was all the family knew about him until November 1991.

Moyal Ludger was the brother of Mathilde Tagger's grandfather. She decided to collect all possible testimonies and documents about his life and his journey to death in Auschwitz, and to publish a biographical booklet in his memory.

In addition to testimonies taken from relatives who knew him, a painstaking search was made for documents preserved in various French archives. The author's research was completed with the help of information from many books on the Holocaust of French Jewry.

In this booklet, Mathilde Tagger has published all the collected material, and achieved her aim of commemorating her great-uncle. In addition, the genealogical researcher can learn much from her about basic methods of obtaining information from archives in France.

הרב דר' מנחם עמנואל הרטום ז"ל 1916-1992
ספר זיכרון. הוצ' סיני 1996, 477 עמ'
סקירה: אסתר רמון

A book in the memory of Rabbi Dr. Menahem Emanuel Artom 1916-1992
Tel Aviv, 1996, 477 pp. (In Hebrew)
Review: Esther Ramon

מדורי הספר: לדמותו, לזכרו, יהדות איטליה, תורת חיים, מפרי עטו, כתביו, תולדות חייו בתמונות ונוסח התפילה בבית האבל.

הספר הנאה מוקדש לאישיות דגולה, הרב דר' מנחם הרטום. החוקר הגניאלוג ימצא בו עניין רב ובעיקר במידע הרב על יהדות איטליה. מהמאמר של חברתנו לאה הרטום "משפחת הרטום באסטי שבאיטליה" עמ' 193-200 הוא יוכל ללמוד על המשפחה לדורותיה משנת 1587 ואילך ועל דרכי מחקר באיטליה. הספר נתרם על ידי לאה הרטום לספרייתנו ועל כך ניתנת לה תודתנו.

יומן של מזכיר קיבוץ, שלמה הראל (באנגלית)
Diary of a Kibbutz Secretary, Shlomo Harel

Our member Shlomo Harel has published in English his "Diary of a Kibbutz Secretary", Keter Press. The diary was written during the years of Kibbutz Galed's Hityashvut. An epilogue was added rounding up the story of the Kibbutz to the problems of today.
Special Price, 25 NIS. Tel. Shlomo Harel 03-5553923

Miscellaneous

לקט ידיעות

טופס והסבר להרשמה ב - Family Finder לגניאלוגיה יהודית (דף במרכז)
Form and Instructions for Submitting Entries to JGFF (Center Page)

=====

הסמינר השנתי ה - 15 בגניאלוגיה יהודית יתקיים בבוסטון ב - 14 עד 19 ביולי 1996.

יש בידינו פרטים על התוכנית של הסמינר וטופסי הרשמה. נשלח את החומר למעוניינים.

The 15th International Summer Seminar on Jewish Genealogy

"Boston: Beacon of Heritage"

Boston Park Plaza Hotel
July 14-19, 1996



Hosted by
The Jewish Genealogical Society of Greater Boston, Inc.
P.O. Box 610366
Newton, MA 02161-0366
617-283-8003
<http://www.jewishgen.org/semlnar.html>

כנס משפחתי עולמי של משפחת יפה

העמותה של משפחת יפה מודיעה על הכנס העולמי השני של בני המשפחה.
הכנס יתקיים בימים 24-25 ביוני 1996, באודיטוריום מוזיאון ארץ ישראל, רמת אביב, תל אביב.

חוקר גניאלוגי המתמחה בתולדות יהודי פולין מציע את שירותיו

EXPERT ROUTES TO GENEALOGY

Specializing in Polish Jewish Ancestors

Call Marc Ber at (201) 797-2172.

4-15 Bellair Avenue Fair Lawn, NJ 07410 USA

I have been tracing my own Polish Genealogy for the past 13 years.

I have traced my own family on both sides for nine generations back to the 1700's

Research Mormon Jewish records. Provide copies of birth, marriage and death records.

Provide family group sheets with translation of documents.

I will research Jewish Records from Poland microfilmed by the Mormon Church. Records start at 1810 and go to about 1890. When writing to me please include your telephone number and names

of towns in Poland that your family came from. My fees are:

\$ 20 - US per hour for research plus translation and preparation.

\$ 3 - US per microfilm.

\$ 2 - US per document.

מבחר מפרסומי חברות גניאלוגיות יהודיות

לקט מפרסומים בצרפתית

מטילדה טג'ר

Cercle de Genealogie Juive,

Revue Trimestrielle Vol. 11., No. 44., hiver 1995

משפחת Saint-Paul מדרום צרפת (אזור ה - Comtat Venaissin), מאת מיטל Mayer-Cremieux:
אלה הן תוצאות מחקר על המשפחה הנייל המבוסס על פנקסי קהילת Avignon מהשנים 1763-1792 ועל רישומי קבלת שם משפחה קבוע מ - 1808.

משפחת Vanderheyem ואברהם דה קולוניה (Cologna), מאת מיטלין גוטמן:
מחקר גניאלוגי מקיף על שבעה דורות של המשפחה מאמסטרדם (1752-1855), מלווה בביוגרפיה של אברהם דה קולוניה ממנטובה (איטליה) שהיה חמיו של אבי משפחת ונדרהיים.

תיקי התאזרחות צרפתית, מאת לורנס אבנצור-חזן:
כיצד והיכן להשיג את החומר הזה כאשר לכל תיק מצורף כרטיס גניאלוגי. מדובר בתיקי התאזרחות שנפתחו לפני פחות ממאה השנה.

מלכי רבנן - רבני מרוקו, מאת מטילדה טג'ר:
מפתחות נערכו כדי להפוך את הספר הזה, מעין מילון ביוגרפי על רבני מרוקו, לשמיש יותר.

פרויקט איסוף מידע על בתי קברות ברחבי צרפת:
נמשך מבצע איסוף המידע על הימצאות בתי קברות ועל רישום כתובות המצבות, ברחבי צרפת. מבצע זה הינו חלק מפרויקט כלל-עולמי בהנהלת AJGS.

הוראות כיצד להרשם ב - Family Finder לגניאלוגיה יהודית

PLEASE READ THESE INSTRUCTIONS
PRIOR TO FILLING OUT YOUR APPLICATION

Towns and Countries

The most common error in submitting entries to JGFF is that the contemporary name of the town is not used. Many cities and towns, especially in Eastern Europe, have alternate names or spellings. **You must use the name as it is known today or your application may be returned.** In addition, it must be that name *which is used by the native country as written in the Roman alphabet* not the Anglicized version. **List only that name, not variants.** A good source for correct town names is *Where Once We Walked: A Guide to the Jewish Communities Destroyed in the Holocaust*. It can be found in many major libraries. Another good source is *The Times Atlas of the World*. When submitting information indicate which atlas was used next to each town on the application. Do not use as a source citizenship papers, family records or "grandma told me." They invariably are outdated names for these towns.

The country in which the town is located is that country as it exists on modern-day maps. This means that such locations as Prussia, Austro-Hungary and Galicia are *unacceptable*, as these political entities do not exist today.

Entries

An entry consists of **one** surname associated with **one** town within **one** country.

Examples: **INCORRECT** Cohn/Cohen Warszawa Pol **INCORRECT** Schwartz Grodno Pol/Russ
 CORRECT Cohn Warszawa Pol **CORRECT** Schwartz Grodno Byel
 Cohen Warszawa Pol

How It Works

The enclosed application **MUST** be sent in with a **SELF-ADDRESSED STAMPED LEGAL-SIZED ENVELOPE (SASE)**. After the information is keyed into the computer, a printout will be mailed to you. If you find any errors, return your corrections as soon as possible for inclusion in the next update.

Costs

First-time submitters

If this is the first time you are submitting entries, there is no charge for the initial 16. If you submit in excess of this, there is a charge of \$2.50 for each additional set or partial set of 16 entries. If the proper fee is not enclosed, only the first 16 entries will be entered.

Updating records

If you have previously submitted names and are updating your entry, there is a charge of \$2.50 for each set or partial set of 16 entries. This includes changes, additions or deletions. Indicate this submission is an **update**. Updates should not list those entries previously submitted which are unchanged.

How to Use the Jewish Genealogical Family Finder

A printout of the Jewish Genealogical Family Finder is available at any Jewish Genealogical Society in the world. It is also available on Internet. For instructions on how to use it, send a message to <jgff-info@cgsg.com>. Leave the subject line and message component blank. A microfiche version for personal use can be purchased for \$11.50 from Avotaynu, P.O. Box 900, Teaneck, NJ 07666.

בקשה זו יש לשלוח לכתובת החדשה - Send this Application to the New Address

Jewish Genealogical Society, Inc.
P.O. Box 6398
New York, N.Y. 10128
U. S. A.